

ZİYARET HAKKI

Selma BAKTIR (*)

ÖZET

Cezaevinde bulunan çocukları anne ve babalar, büyük anne ve büyükbabaları amcaları, halaları, dayıları, teyzeleri, görüş günlerinde, ziyaret etme hakkına sahiptirler. Bunun dışında kalan diğer yakınları da savcının izniyle ziyaret edebilirler.

Bir nevi kamu vesayeti olan koruma altındaki çocuklarında tüm yakınlarınının ziyaret hakkı vardır.

Ancak anne ve babasının ya da yalnızca bunlardan birinin yanında bulunan çocuğu kimsenin ziyaret edebilme hakkı yoktur. Ziyaret yakınlarınının olduğu kadar çocuklarında çıkarınadır. Bu nedenle ziyaret hakkına yazılı hukukumuzda yer vermeliyiz.

I. GENEL OLARAK

Ziyaretin lügat anlamı; "birini görmeğe gitmek ve onunla bir süre kalmaktır". Bir kimseyi bulunduğu mekanda ziyaret edebilmemiz için onun bu ziyarete izin vermiş olması gerekir. Aksi halde Türk Ceza Kanunu'nun 193. maddesi gereğince mesken masuniyetini ihlal suçu işlenmiş olur. Bir kimseyi ziyaret etmeyi ona olan sevgimizden, özlemimizden, bir ricada bulunaçağımızdan ve diğer bazı çıkarlarımız nedeniyle isteyebiliriz. Hak; yasalarca korunan çıkarlar olarak tanımlanır. O halde bir çıkarımız yasalar tarafından hüküm altına alınıyorsa, bir haktan sözedebiliriz. Ziyaret hakkının mevzuatımızda düzenlenmesine gelince kamu ve özel hukuk açısından ele alabiliriz.

II. KAMU HUKUKUNDA ZİYARET HAKKI

Kamu hukuku açısından ziyaret hakkı denildiğinde hiç şüphesiz akla ilk gelen ceza evlerindeki mahkum veya tutukluların ziyaret edilmesidir. Ceza evlerindeki mahkum veya tutukluları ziyaret hakkına sahip olan kişileri Ceza Infaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların Infazına dair Tüzüğün (19111984 Rg. s. 19580). 152 maddesi göstermiştir. Buna göre; "Hükümlü ve tutuklular, yönetmelikte gösterilen günlerde ve saptanan esaslar çerçevesinde ziyaret edilebilirler. Ziyaret kapalı kurumlarda, açık ve yarıaçık kurumlarda çocuk ceza evlerinde ve çocuk islah evlerinde haftada bir gün yapılabilir. Hükümlü ve tutukluya, ancak eşi, çocukları, torunları, anası, babası, büyükbabası, büyükannesi, kardeşleri, amcası, halası, teyzesi, dayısı, kayın babası, kayınanası ziyaret edebilir".

(*) Yrd.Doç.Dr. D.E.Ü.İ.İ.B.F. İşletme Bölümü.

Maddeden anlaşıldığı üzere ziyaret haklarında hısımlık ölçü olarak alınmıştır. Cezaevindeki kişileri eşinin dışında sıhri ve kan bağı ile bağlı olduğu usul ve fûruğ hısımları ile üçüncü dereceye kadar olan civar kan hısımları ziyaret edebilir. Ziyaret hakkı bu hısımlara tanınmıştır. Aynı maddenin ikinci fıkrasına göre bunun dışında kalan kimseler ancak savcının yazılı izniyle ziyaret edebilirler. Örneğin nişanlısı, kayınbiraderi veya arkadışları gibi. Oysa birinci fıkrada sayılan kimseler için ziyaret bir haktır ve savcı yasaya aykırı bir durum söz konusu olmadıkça sayılan hısımların ziyaretini yasaklayamaz. Zaten bu hısımların ziyaret için savcının iznine gereksinimleride yoktur.

III. ÖZEL HUKUKTA ZİYARET HAKKI

Özel hukuk açısından ziyaret hakkını incelediğimizde bu defa bir kurumda yaşamak zorunda olan çocuklar yani çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarındaki korunmaya muhtaç çocuklar söz konusu olmaktadır.

Çocuk yuvaları; 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları (gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarını) bedensel, eğitsel, psiko sosyal gelişimlerini sağlamak, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıkları kazanmalarını sağlamak görevli ve yükümlü, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu mad. 3).

Yetiştirme yurtları ise 13 - 18 yaş arası, korumaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yasal sosyal hizmet kuruluşlarıdır (mad. 3).

Mahkeme bir çocuk hakkında koruma kararı alınca çocuk yuvası ve yetiştirme ve yurtlarının yanısıra aynı yasanın 22. maddesine göre bir koruyucu aile yanına verilmesine de karar verebilir.

Koruma altındaki çocuklar ister çocuk yuvası veya yetiştirme yurdunda isterse koruyucu aile yanında olsunlar, yakınları ile ilişki kurmaları bir gereksinimleridir. Bu çocukları ziyaret etme hakkı ilgili yönetmeliklerinde düzenlenmiştir.

Çocuk yuvaları yönetmeliğinin (19.11.1984 Ra s. 18580) 53. maddesine göre "yuvalara çocukların yemek, uyku ve ders çalışma saatlerinde ziyaretçi kabul edilmez". Yani bunun dışında örneğin, dinlenme saatinde ziyaret mümkündür. Nitekim 51. maddenin başlığı, "çocukların misafirleri"dir. Maddeye göre çocukların yuva dışında buldukları çevreden arkadaşlarını, yuva içinde ağırlamalarına olanak sağlanır. Bu toplantıların düzeni, hazırlıkları ile ilgili sorumluluklar çocuklara verilir. Yine çocuk, anne veya babasına ve yakınlarına yıl içinde en çok bir ay izinli verilebilir (mad. 52). Yönetmelik çocukları ziyaret etme hakkını herkese tanımış, buna karşılık çocuğu izinli olarak götürme hakkını ise anne, baba ve yakınlarına tanımıştır.

Elbetteki yakınları oldukça geniş bir kavramdır. Sadece kan bağıını ve hısımlığı değil, çocukla iyi ilişki içinde olan herkesi kapsar.

Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği de (12.10.1984 Rg. s. 18532) aynı hükümler kapsamaktadır (md. 15, 16).

Koruyucu Aile Yönetmeliğine gelince, (12.10.1984 RG. s. 18532) koruyucu aile, çocuğu şayet varsa ailesi ve akrabaları ile yetkililerin uygun gördüğü şekil ve zamanda görüştürmekle yükümlüdür (mad. 12).

Mevzuatımız koruma altına alınmış çocukların ailesi ve yakınlarına çocuğu ziyaret hakkı tanımıştır. Elbetteki bu ziyaret çocuğun çıkarlarına ters düşmemelidir. Zira çocuk bu ziyaretleri istemiyorsa veya bundan kötü şekilde etkileniyorsa idarede ziyarete izin vermemelidir. (Aynı husus vesayet altındaki çocuklar içinde söz konusu olmalıdır). Eğer anne veya baba yada yakınlar bu kararı haksız buluyorlarsa mahkemeden ziyaret hakkı talep edeceklerdir. Yargıç, tarafları, çocuğu ve uzmanları dinleyerek karar verecektir.

İngiliz Sağlık ve Sosyal Hizmetler ve Sosyal Güvenlik Hüküm Kanunu'na göre sağlık ve sosyal hizmet kurumu, (HSSSSA 1983) çocuklar için tehlikeli gördüğü ya da çocuğun ana babası ile görüşmek istemediği durumlarda görüşmeye son verebilmektedir (Franklin B. 1993: sh. 103) Anne ve babanın bu kararı temyiz hakları vardır.

Bir çocuk hakkında koruma kararı ana veya babasının korumasında olmaması halinde söz konusudur (SHÇEKK. md. 1). Çocuk anne ve babasının yanında, onların korunması altında olduğu sürece kimler onları ziyaret hakkına sahiptir? Bu husus yasalarımızda yer almamıştır. Anne veya babanın çocuğun çıkarını en çok düşünen kimseler olduğu varsayılarak, çocuğun çıkarına olan ziyaretleri kabul edeceği diğerlerini kabul etmeyeceği düşüncesiyle, ziyaret hakkına kimlerin sahip olacağı hususu anne ve babanın insiyatifine bırakılmıştır. Her ne kadar yasa boşanma, ayrılık, gayrisahip nesep nedenleriyle çocuğun anne veya babadan birinin yanına verilmesi halinde diğer ebeveynle ilişkisini düzenlenmişse de bu bir ziyaret hakkı olmayıp, kişisel ilişki düzenlemesidir (Medeni-Kanun md. 148, 313). Zira ziyaret lügat anlamında belirtildiği gibi kişiyi bulunduğu mekanda görmek ve onunla bir süre kalmaktır. Oysa kişisel ilişki, örneğin babanın boşandığı eşinin evinde çocuğunu ziyaret etmesi veya kalması şeklinde düzenlenemez. Yargıç, çocuk kendisine verilmeyen tarafla çocuğun ilişkisini, ayda kaç defa, ne şekilde, hangi gün ve saatte ve nerede buluşacaklarını kararda gösterir (Yargıtay 2. Hukuku Dairesi 13.2.1964 515-740 sayılı karar). Yasaların arzuladığı şahsi ilişki ebeveynin çocuğu yedirecek, gezdirecek, dinlendirecek, oynamasına nezaret edecek bir zaman ayırmak ve bu suretle çocuk ile ebeveynin birbirlerini iyice tanıyıp, ısınmalarına yeterli olacaktır. Haftada iki saatlik bir görüşme takdir hakkının doğru kullanılmadığını gösterir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 22.6.1960 2/25 -29

Sayıli Karar) Yargıtayın kararlarından da anlaşıldığı gibi şahsi ilişki ziyaret hakkından daha nitelikli bir düzenleme olup ana ve babalık duygularının tatmini ni amaçlamaktadır. Zaten yasada şahsi ilişkiyi yalnızca anne ve babaya tanımıştır. O kadar ki, anne ve baba çocuklarını rızaları ile evlatlık verseler bile anne ve baba ile küçüğün arasındaki şahsi ilişki haklı bir sebep olmaksızın engellemeyecektir (Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 5.6. 1986 5908-5888 sayılı karar) Ancak Yargıtay yasa koyucudan bir adım daha ileri giderek çocuk ile şahsi ilişkiyi , büyükanne ve büyükbabaya da tanımıştır. (Yargıtay içtihadı birleştirme kararı 18.11.1959 12/29 sayılı karar ve yargıtay 2. Hukuk Dairesi 9.3. 1994 3144/436 sayılı karar) Bu kararda yargıtay gerekçe olarak büyükanne ve büyük baba ile torunları arasında nesep ilişkisinin bulunmasını, küçüğün (çocuklarının ölümü halinde) mirasçılığı olmasını, vazgeçilmesi mümkün olmayan kan bağıını göstermiştir.

Ataay büyükanne ve büyük baba ile torun arasındaki ilişkiyi ancak anne veya babanın ölmesi halinde kabul etmiştir (Ataay, sh. 379) velidedeoğlu ise (velidedeoğlu sh: 215) çocuk ile şahsi ilişki kurmanın yalnızca ana ve babaya ait olduğunu, büyükanne ve büyükbabaların böyle bir iddiada bulunamayacaklarını ileri sürmüştür. Bu görüşlerin gerekçesi ise belli bir konuda yasanın susması karşısında yargıcın ancak kanun koyma tekniği bakımından ciddi sayılabilecek sebepler var ise bir boşluk bulunduğu neticesine varabileceğidir. Bu konuda ise bir boşluktan değil, yasanın bu konuyu kabul etmediği için sustuğu anlaşılmaktadır.

Bu husus ABD'de de tartışma konusu olmuş ve 1960-1970 yılları arasında 32 eyalette büyükanne ve büyükbabalara ebeveynlerin boşanma, ayrılık veya ölümleri halinde torunlarını ziyaret hakkı (visitation rights) tanınmıştır (Sussman-steinmetz sh. 782). Daha sonra bir çok eyalette yalnızca bu hallerde değil kural olarak büyükanne ve büyükbabaya ziyaret hakkı tanınmıştır (Walker-Fread s. 504).

IV. SONUÇ

Bizin hukukumuzda çocuk ile şahsi ilişki kurma hakkı yalnızca anne ve babaya yargıtayımızın içtihadı birleştirme kararıyla büyükanne ve büyükbabaya tanınmıştır. Şahsi ilişki elbetteki çocuk ile diğer kişiler arasındaki büyük ve manevi bir ilişkidir. Ancak ölüm ve boşanma olmadığı zamanda hiç olmazsa büyükanne ve büyükbanın torunlarını ziyaret edebilecekleri hüküm altına alınmalıdır. Zaten çocuk sezgin olduktan sonra bir yakınıyla böyle bir ilişki içerisine girmek istediğinde engellemek de mümkün değildir. Ancak çocuk sezginliğe erişmeden, ebeveynlerinde birinin ölmesi, ayrılık veya boşanma sebebi ile yada, hiç bir neden yokken yeğenimiz yada kuzenimiz bize gösterilmezse onlarla kişisel ilişki bir yana ziyaret hakkına sahip olmamalıyız. Eğer yeğenlerimiz veya kuzenlerimiz cezaevlerine düşerlerse şanslıyız, zira ziyaret hakkımız var yada koruma altına alınırlarsa yalnızca

ziyaret hakkına değil onları yanımıza alma hakkınada sahibiz. O halde bu yakınlarımızı hiç olmazsa ziyaret edebilmek için cezaevine konmalarını yada koruma altına alınmalarını mı beklemeliyiz? Bu sorunun cevabı elbette hayır olmalı. Eğer çocuğun çıkarlarına ters düşmüyorsa bırakalım tüm yakınları hiç olmazsa amca, hala, dayı ve teyzelere belki tek olan bu yeğen veya kuzenlerini ziyaret etme hakkına sahip olsunlar.

SUMMARY

The parents, grand parents, uncles and aunts of the children who are in prison have the visitation right. The other relatives can only visit them on prosecutor's permission.

The children under a kind of custody can be visited by all their relatives. But no one has the right to visit the ones who are with both of his parents or one of them. Not only relatives but children themselves have interest visitation as well. For that reason, "visitation right" should take place in our written law.

KAYNAKÇA

FRANKLIN, Bop.; Çocuk Hakları (çeviri) Ist. 1993.

ATAAY, Aytakin.; Büyük Ana ve Büyük Babalarla Torunlar Arasında Şahsi Münasebetler, IHFM s. 24 sh. 369-380.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet.; Türk Medeni Hukuku II. Aile Hukuku 3. baskı.

SUSSMEN, B.Maruin.; STINMETZ, Suzanne "Hand book of marriage and the Family" New -York. 1988.

WALKER. T.- FREED, D.J.; "Family Law in the Fifty States" Family Law Quarterly, 22 nu, 1984."

